

ROMÂNIA VERSUS UNGARIA LA SOCIETATEA NAȚIUNILOR

Victor Gabriel OSĂCEANU *

Résumé: La Roumanie versus L'Hongrie à la Société des Nations

Un épisode des relations entre les Roumains et les Hongrois s'est passé dans le contexte de la Société des Nations, à Genève. Les représentants de la diplomatie roumaine ont dû défendre les intérêts de l'Etat roumain devant la position hostile, révisionniste, des autorités hongroises, de la diplomatie hongroise, sur le fond du refus de reconnaître l'appartenance de la Transylvanie à la Roumanie. Les Hongrois ont souvent protesté pour les droits de la minorité hongroise „persécutée” par l'Etat roumain. Le plus grave problème discuté a été „la question des optants ”, les grands propriétaires hongrois qui ont opté à quitter la Transylvanie après La Deuxième Guerre Mondiale. L'Etat hongrois, par sa diplomatie représentée par le comte Apponyi, a accusé les autorités roumaines pour la „confiscation injuste” de leurs propriétés. La diplomatie roumaine conduite par l'éminent diplomate Nicolae Titulescu, a su répliquer et soutenir la cause roumaine, en démontrant la vérité historique. Les efforts des diplomates roumains ont été couronnés de succès, la justesse de l'Etat roumain étant reconnue par le suprême forum mondial de Genève. Une autre dispute entre la Roumanie et l'Hongrie s'est passé en 1931, avec l'occasion de l'élection du président de l'Assemblée Générale de la Société des Nations, quand le grand diplomate roumain Nicolae Titulescu a été de nouveau élu en dépit de la candidature du comte Apponyi, le représentant de l'Hongrie.

Mots clé: Société des Nations; optants; révisionisme; Nicolae Titulescu, comte Apponyi

* Profesor, Școala „Gala Galaction”, Roșiorii de Vede, Teleorman

Conflictul istoric dintre români și unguri, în legătură cu problema Transilvaniei a fost transpus după Primul Război Mondial pe scena supremului for mondial de la Geneva, Societatea sau Liga Națiunilor. Autoritățile de la Budapesta nu au acceptat prevederile Tratatului de la Trianon din 4 iunie 1920, contestând cu vehemență apartenența Transilvaniei la România și orice decizie luată de statul român în ceea ce privește minoritatea maghiară din România sau referitor la tot ceea ce avea legătură cu implicațiile maghiare în acest spațiu românesc râvnit în continuare.

Cea mai dificilă problemă cu care s-au confruntat reprezentanții României la Geneva din punctul de vedere al situației minorităților din România a fost încă de la bun început cea a minorității maghiare, prin disputa asupra optanților unguri. Chestiunea a fost fabricată de latifundiarul maghiari și de cercurile reacționare și revizioniste de la Budapesta, deoarece, în urma aplicării reformei agrare din România, terenurile marilor moșieri maghiari ce optaseră să părăsească Transilvania după 1 Decembrie 1918 și adoptaseră cetățenia ungară, au fost supuse exproprierii. Ungaria s-a prevalat de prevederi ale Tratatului de la Trianon din 1920, articolele 63 și 250, prin care bunurile, drepturile și interesele supușilor unguri de pe teritoriul fostei monarhii austro-ungare nu puteau fi confiscate sau lichidate. În Transilvania au fost expropriați 367 de absenteiști unguri ce dețineau suprafețe de peste 50 de iugăre. Reclamațiile acestora nu au fost satisfăcute de autoritățile române, iar guvernul Ungariei a apelat Consiliul Societății Națiunilor. Timp de 8 ani (1922-1930), cele două părți, cea română și cea maghiară și-au susținut cu tărie punctele de vedere în fața Consiliului Ligii, la tribuna Adunării Generale. S-a remarcat în mod deosebit prestața marelui diplomat român Nicolae Titulescu, care în timpul acestor dezbateri a câștigat respectul tuturor prin abilitățile sale de jurist și de diplomat, în apărarea intereselor țării.

Acest lucru se poate dovedi și prin adeziunea favorabilă a multor oficiali străini, cum ar fi cea a primului ministru al Suediei¹ sau a ministrului de externe al Finlandei.²

Delegația Ungariei era condusă de contele Albert Apponyi, cel care în 1907, când Transilvania se afla sub stăpânire ungară, a propus un proiect de lege antiromânesc care viza desființarea școlilor confesionale și înlocuirea

¹ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (M.A.E.), fond Geneva, vol 3, f. 10

² Arhiva M.A.E., fond Geneva, vol.6, f. 36

lor cu școli subvenționate de stat, pentru ca în acest fel să se impună românilor limba de predare maghiară.

Poziția maghiară reprezentată de contele Apponyi a fost încă de la început una acuzatoare și neconciliantă, intenția Ungariei fiind de a aduce în fața Curții de la Haga această problemă, incriminând statul român.³

Luând cuvântul în plenul Adunării Generale în 1923, Titulescu a precizat în fața acuzelor ungare: „Să plecăm de la ipoteza că România se găsește, așa cum vreți dv., conte Apponyi, în fața unui indiscutabil act de autoritate, constând din violarea Tratatului de la Trianon. Pentru a evita consecințele acestei constatări, nimic mai firesc decât dreptul României de a se plânge, cu titlu reconvențional, de toate violările altor articole din același Tratat, comise, la rândul său, de guvernul ungar. Și dacă țineți să împingeți această ipoteză până la capăt, vă veți da seama imediat că am parcurs acest calvar de discuții delicate și spinoase ca să ajungem, în cele din urmă, să ne întrebăm dacă, da sau nu, chestiunea optanților unguri poate constitui un articol de contabilitate într-un bilanț încă neînchis, care, pentru a se lichida soldul – dacă există un sold – se va închide la o dată pe care o cunoaștem și mai puțin [...] Mai mult ca niciodată noi avem nevoie să se rezolve greutățile prin concepții generale și unitare, mai mult ca oricând îmi face impresia că diviziunea, particularismul constituie o proastă metodă în politică, dacă se urmărește ca prin mijlocirea ei să se răstoarne ordinea existentă a lucrurilor...”⁴ Așa cum se poate observa, poziția diplomatului român a fost una cooperantă, dispusă la negociere, la înțelegere, fără ură și înverșunare, România întinzând amiabil mâna vecinei sale pentru o reconciliere istorică.

La sfârșitul sesiunii, luând cuvântul în fața Consiliului Ligii, în problema privind reforma agrară din România și chestiunea optanților unguri, Titulescu a reamintit că, pentru statul român alegerea unuia sau altuia dintre mijloacele de reglementare a unui diferend nu este doar o simplă chestiune juridică.⁵

Revenind asupra acestei probleme, la a 35-a sesiune a Consiliului Societății Națiunilor în 1925, Titulescu a avut o intervenție memorabilă în problema colonilor maghiari din Transilvania și Banat: „România este chemată să se explice astăzi în fața dumneavoastră într-o problemă a

³ Arhiva M.A.E., fond Geneva, vol.3, f. 10

⁴ ***Nicolae Titulescu, *Documente diplomatice*, Colectiv de redacție: George Macovescu, redactor responsabil, Dinu C. Giurescu, Gheorghe Ploeșteanu, George G. Potra, Constantin I. Turcu, Editura Politică, București, p. 284

⁵ *Ibidem*, p. 271

minorităților: exproprierea colonilor de origine maghiară stabiliți în Transilvania după 1885. România își exprimă satisfacția care i se oferă pentru ocazia de a putea face aceasta în mod public, căci ea speră că lămuririle pe care le va da, precum și dovezile concrete pe care le va aduce în fața Consiliului despre bunăvoința sa față de minorități, vor fi de natură să demonstreze că, departe de a fi violat tratatul minorităților, România a îndeplinit întotdeauna și continuă să îndeplinească chiar și obligațiile de conștiință care există în forul interior al fiecăruia, pentru care tratatul minorităților nu constituie decât o expresie juridică și fragmentară. Întrebându-mă ce sunt coloni maghiari stabiliți în Transilvania după 1885, țin să declar de la început că nu am câtuși de puțin intenția să deschid în nici un fel o dezbatere politică retrospectivă. Din contra, țin să declar în numele Guvernului regal al României că suntem cu toții convinși că erorile politice ale trecutului nu se repară prin greșelile prezentului, că trecutul este mort, că principala noastră preocupare este de a crea un viitor de muncă și de liniște în interiorul frontierelor pe care noile tratate ni le-au recunoscut...”⁶ Diplomatul român realiza istoricul colonizării maghiarilor în Transilvania în timpul dualismului austro-ungar și în același timp aducea la cunoștința opiniei publice mondiale adevărata politică a autorităților române, de respectare fără compromisuri a drepturilor minorităților. Titulescu explica cu argumente veridice drepturile acestor coloni asupra teritoriilor românești, menționând că totuși aceștia nu și-au îndeplinit obligațiile financiare anuale, fapt dovedit și de legislația și de registrele funciare din 1918.

Titulescu răspundea cererilor colonilor unguri care pretindeau să fie despăgubiți și concluziona, afirmând că în această situație nici românii, nici maghiarii, nu puteau deveni proprietari, uzufructnici sau fermieri și nici simpli deținători ai unui drept.⁷

„Iată zăgrăvit în linii mari tabloul exproprierii din vechiul regat. Iată necesitățile sociale care au determinat pe români s-o facă ei înșiși pe un teritoriu unde nu există minorități, unde în consecință orice idee de persecuție contra indivizilor de altă rasă trebuie să fie de la început îndepărtată. Este evident că nu pot exista două feluri de proprietari ale țăranilor în interiorul aceleiași țări. Noile teritorii au trebuit și ele să facă reforma lor agrară. Ele au copiat legile patriei mamă...”⁸

⁶ *Ibidem*, p. 171

⁷ *Ibidem*, p. 173

⁸ *Ibidem*, p. 175

Titulescu a demonstrat apoi extrem de riguros, prin cifre, situația împroprietăririi în urma reformei agrare, informând că există un număr însemnat de proprietari unguri, deci nu putea fi vorba de o nedreptățire a populației maghiare.⁹ Aceasta, deși baza juridică a proprietății colonilor era neîntemeiată, așa cum diplomatul român a susținut.

Conform lui Titulescu, guvernul român nu avea ce să-și reproșeze, căci în momentul în care Transilvania s-a unit cu patria mamă, nici o înscrisoare nu figura în registre în favoarea colonilor.¹⁰

De asemenea, marele diplomat român a demonstrat că acuzele privind datoria statului român față de colonii unguri: „Nu este deloc nevoie să se treacă la calcule matematice, căci oricare ar fi cifrele pe care le-ați lua nu se poate să nu ajungeți la concluzia că acești coloni nu sunt cu nimic creditorii României...”¹¹

În finalul discursului său, Titulescu a făcut cunoscută generozitatea statului român care oferea colonilor cu titlu umanitar o sumă considerabilă, deși nimic n-ar fi obligat la aceasta și invita pe cei care doreau să cunoască mai bine problemele minorităților din România să se aplece cu mai multă înțelepciune și obiectivitate asupra acestei probleme: „Dificultatea problemei minorităților pentru țările interesate constă în aceea că toată lumea vorbește despre ea, dar puțini sunt cei care-și dau osteneala de a privi de aproape. Astăzi, când România are ocazia de a putea în sfârșit să vorbească în mod public de una din ele, suntem cu toții nevoia de a da Societății Națiunilor, opiniei publice internaționale, o dovadă tangibilă a sentimentelor noastre față de minorități. Noi nu datorăm nimic colonilor, absolut nimic! Ei însă ne datorează totul! Nici pământurile pe care le pierd, nici cele pe care le păstrează nu-i costă nimic, iată domnilor, într-o singură frază, istoria colonilor unguri stabiliți în Transilvania după 1885!”¹² Titulescu răspundea în acest fel repetatelor cereri ale Ungariei de a pune în discuția Adunării Ligii Națiunilor problema minorităților din Transilvania.

De altfel, de buna credință a autorităților române, de respectarea drepturilor minorităților avea să se convingă și Directorul minorităților, Erik Colban, invitat împreună cu alți doi reprezentanți ai Ligii în România, la București.¹³ Acesta a declarat ulterior că se simte satisfăcut să constate că, în linii mari, afirmațiile adversarilor României în problema intoleranței și

⁹ *Ibidem*, p. 180

¹⁰ *Ibidem*, p. 182

¹¹ *Ibidem*, p. 184

¹² *Ibidem*, p. 185

¹³ Arhiva M.A.E., fond Geneva, vol. 3, f. 13

persecutării minorităților sale sunt inexacte și exagerate.¹⁴ Același Erik Colban mulțumea reprezentantului român la Geneva, într-o adresă către Nicolae Petrescu-Comnen, pentru poziția statului român în privința lichidării problemei colonilor unguri din Transilvania și Banat.¹⁵

Dar guvernul maghiar a refuzat în continuare să accepte recomandarea Consiliului Societății insistând asupra solicitărilor sale financiare.¹⁶

La Geneva, Constantin Antoniadă, un alt diplomat de frunte, atrăgea atenția în 1926 asupra eforturilor repetate depuse de autoritățile maghiare pentru a pune din nou chestiunea optanților pe ordinea de zi a Societății Națiunilor. Acesta afirma că dacă totuși ar fi înscrisă, se cere prezența lui N. Titulescu, „singurul de talie în lupta cu atâția adversari”.¹⁷ În 1928, Antoniadă l-a informat pe Titulescu, aflat la Roma, despre poziția favorabilă a delegației franceze față de memoriul înaintat de el Franței și Angliei, cu speranța că va finaliza problema optanților unguri.¹⁸

Cererile ungare au făcut ca în urma discuțiilor purtate cu delegații români, Nicolae Petrescu-Comnen, Constantin Antoniadă, Mircea Djuvara, secretarul general al Ligii, Eric Drummond și Aristide Briand, marele om politic francez, să recomande autorităților române să renunțe la intransigența și să trateze direct cu guvernul maghiar problema optanților.¹⁹

În cele din urmă problema averilor colonilor unguri a fost rezolvată în favoarea României, deznodământ confirmat mai târziu în 1930, prin Convenția adoptată la Haga ulterior și la Paris, dându-se câștig de cauză tezei române. Succesul României a relevat încă o dată meritul lui Nicolae Titulescu, dar și sprijinul real al Marii Britanii, prin reprezentantul ei, Sir Austin Chamberlain, deținător al Premiului Nobel pentru pace în 1925 și admirator al marelui diplomat român.

Disputa dintre liderul diplomației române, Nicolae Titulescu și conducătorul celei ungare, contele Albert Apponyi a continuat cu prilejul alegerilor în vederea desemnării președintelui Adunării Generale a Ligii Națiunilor.

În 1931, Nicolae Titulescu va fi reales pentru a doua oară consecutiv, președinte al celei de-a XII-a sesiuni a Ligii Națiunilor, caz unic în analele

¹⁴ *Ibidem*

¹⁵ Idem, vol. 6, f. 40

¹⁶ Idem, vol. 7, f. 8

¹⁷ Idem, vol. 6, f. 52

¹⁸ Idem, vol. 8, f. 11

¹⁹ *Ibidem*, f. 12

forului mondial, prin renunțarea la practica nereligibilității, aceasta ca atestare grăitoare a calităților sale remarcabile a modului competent în care condusesese sesiunea trecută a Adunării, a simpatiei de care se bucura tot mai mult printre delegații statelor membre și a prestigiului câștigat de țara sa, ca rezultat al contribuției și atașamentului față de Societatea Națiunilor.

La alegeri, Titulescu a obținut un succes zdrobitor cu 50 de voturi din 52 de buletine de vot valabile. Cercurile revizioniste se opuseseră candidaturii sale pentru a doua oară și propuseseră candidatura delegatului ungar, contele Apponyi, rivalul lui Titulescu din timpul conflictului optanților unguri. Candidatura ungară a fost însă respinsă la confruntarea prin vot cu cea a diplomatului român.

Chestiunea delicată și totodată încordată a problemei minorității maghiare a continuat să figureze pe agenda diplomației românești și în anii '30. România a trebuit să facă față unor noi acuzații, plângeri și petiții adresate Societății Națiunilor, în special din partea Ungariei.

Răspunzând agresivității și insistenței ungare, Nicolae Titulescu a replicat, în 1934, în Consiliul Societății, făcând referire la argumentul zdrobitor al realității istorice: „Românii n-au tradiții? Așezați pe meleaguri pe care n-au încetat să le locuiască, de când au fost aduși de împărații Romei, românii se aflau acolo pentru a primi pe unguri care veneau din Asia. După două mii de ani sunt în măsură să spună că poporului ungar care se mândrește cu o tradiție milenară: Suntem aici și fiindcă ați venit, rămâneți, dar cu condiția ca fiecare să-și păstreze locul lui”.²⁰ Ce alt răspuns mai direct și mai potrivit putea fi găsit pentru a fi exprimat la cel mai înalt nivel internațional, tuturor celor care puteau și trebuiau să cunoască un capitol de istorie reală și nu deformată?

Nicolae Titulescu a reacționat împotriva denaturării continue a trecutului istoric al românilor, acționând prompt atunci când erau puse sub semnul întrebării valori fundamentale, care țineau de însăși demnitatea poporului român.

De altfel, evocând modul în care a acționat la Geneva delegația ungară, în frunte cu eternul conte Appony, diplomatul român constata că „dacă înainte curtenia era aliata dreptului, se pare că astăzi divorțul dintre ele s-a produs definitiv [...] Astăzi, constat că în locul lor domnesc cu toată autoritatea afirmația gratuită și provocarea”.²¹

²⁰ *** Nicolae Titulescu, *Discursuri*, Studiu introductiv, texte alese și adnotări de Robert Deutsch, Editura Științifică, București, 1967, p. 461

²¹ *Ibidem*, p. 450

Dar inutil, pentru că Ungaria a continuat pe aceeași linie. În 1936 s-a înregistrat o nouă plângere a Biroului Central al minorităților către Societatea Națiunilor, referitor la schimbarea de către guvernul român a titlurilor ziarelor maghiare.²² Pe de altă parte, presa ungară accentua în mod exagerat și distorsionat acest aspect. Articole în acest sens au apărut în ziarul maghiar „Budapesti Hirlapi”.²³ O altă plângere formulată în 1937 de delegația ungară și-a atras chiar dezavuarea forului de la Geneva, care a apreciat că statul ungar acționa fără a avea curtoazia elementară de a informa mai întâi statul român și recunoștea că „sistemul plângerilor suplimentare” admise de Secretariat e absolut contrar spiritului Tratatului minorităților și a regulilor Consiliului Societății Națiunilor.²⁴ Petiții calificate drept inadmisibile au fost înregistrate la Secretariatul General, cum a fost cea cunoscută sub denumirea „l’Estrange Malone”, în 1937, făcută de baronul Perenyi, președintele „Federației naționale maghiare Trianon” și referitoare la situația Bucovinei aflată chipurile sub ocupație străină română!

Ca o concluzie, în ciuda opoziției înverșunate, a atacurilor repetate ale reprezentanților diplomați ai Ungariei la Geneva asupra statului român, a adversității cu orice chip împotriva poporului român, prestața strălucită a diplomației românești a reușit să pună capăt acestor intenții dușmănoase și mai mult de atât să câștige de partea sa, de partea cauzei României, opinia imens majoritară a înaltului for mondial.

²² Arhiva M.A.E., fond Geneva, vol. 197. f. 5

²³ *Ibidem*, f. 4

²⁴ *Ibidem*